

*Милован Суботић**
Институт за стратегијска истраживања, Београд

*Марина Митревска***
Институт за безбедност, одбрану и мир, Скопље

**MEDIA, MIGRATION AND TERRORISM
– SOME CORRELATIONS**

**(МЕДИЈИ, МИГРАЦИЈЕ И ТЕРОРИЗАМ
– НЕКЕ КОРЕЛАЦИЈЕ)*****

Сажетак

Како се савремени медији односе према феноменима миграција, тероризма и њиховом корелативу? Који су фактори који доприносе да вести повезане са тероризмом и миграцијама задобију значајнију пажњу медијских кућа? Каква су искуства академске заједнице која се бави овим феноменима у САД, Европи и уже, у земљама – медитеранским капијама Европе: Италији, Шпанији и Грчкој? На који начин заиста утиче пораст броја ирегуларних улазака у Европу на број терористичких акција које погађају европске земље, те њихов интензитет и број погинулих у тим нападима? Ово су нека од истраживачких питања, на које покушава да одговори овај рад. На основу доступне литературе о медијским и академским обрадама тероризма и миграција, те сазнања о њиховој идентичности и различитости, супротности и противречности, у раду се закључује

* Имејл адреса: milovan.subotic@mod.gov.rs; ORCID: 0000-0001-8729-5742

** Имејл адреса: marina@fzf.ukim.edu.mk; ORCID: 0000-0003-2107-5901

*** Translation *in extenso* (превод у целини). Рад је настао као део пројекта Министарства одбране: „Безбедносни изазови земаља Западног Балкана у европској безбедносној парадигми”, бр. ИСИ/ДХ1/24-25, а који истраживачки тим Института за стратегијска истраживања и спољних сарадника реализује у периоду 2024-2025.

да без обзира на приказе ових феномена у медијима са елементима пренаглашености и спектакла, академска обрада ових феномена и њихове корелације указује на изостанак недвосмислене потврде да већи прилив ирегуларне миграције у Европи условљава и већи број терористичких акција и(ли) већи број погинулих на европском тлу.

Кључне речи: тероризам, миграције, медији, извештавање, радикализација, корелација

„Пола истине је често једна велика лаж.“
Бенџамин Френклин

УВОД

Медији имају централну улогу у информисању јавности о томе шта се дешава у свету, посебно у оним областима у којима публика не поседује директно знање или искуство, што отвара простор за обликовање јавног мњења.

Један од најзначајнијих начина на који медији обликују јавно мњење је *постављање приоритета* о којима извештавају. Ово је процес у коме медији одлучују које теме и питања ће покривати и како ће их представљати јавности, што значајно утиче на формирање ставова медијских конзументата (Semakula *et al.* 2015). Следећи начин на који медији могу да обликују јавно мњење је *селективно извештавање*, којим медији бирају о којим ће аспектима у оквиру неке „велике теме“ извештавати, а које игнорисати (Finegan 2015). *Уоквиривање* или *стварање стереотипа* је, такође, начин на који медији путем матричних образаца извештавања о одређеним процесима, појавама, личностима или колективитетима, значајно утичу на то како их људи тумаче (Casciatiore, Scheufle and Iyengar 2016).

Уколико поменуте начине на који медији обликују друштвену стварност применимо на медијски фреквентне појмове, какви су без дилеме тероризам и миграције, уочићемо да се од постављања приоритета, преко селективног извештавања, па до уоквиривања ставова о предметним феноменима, потврђује значај улоге медија у (дез)информисању јавности. Стога се, као полазно битно у овом истраживању, намеће неопходност анализе медијске активности различитих врста медија према феноменима тероризма и миграција, те начину на који се доводи у везу њихова међузависност. Да

бисмо разумели какву медији желе да пошаљу поруку, гледе ових појмова, неопходно је да се утврди заступљеност и интензитет одређених фактора који доприносе да вести повезане са тероризмом и миграцијама задобију значајнију пажњу медијских кућа.

У раду се даље анализирају досадашња искуства академске заједнице према довођењу у везу миграција и тероризма и то на примерима истраживачких напора у САД и Европи, тачније земљама које представљају „улазна врата Европе“: Италији, Грчкој и Шпанији, али и земљама које често слове као мигрантска одредишта, попут Немачке, Аустрије и Швајцарске. О томе на који начин се посматра узрочност на релацији миграције – тероризам и у академској заједници постоје опречна мишљења, која се махом заснивају од хипотезе која се делегира, тј. да ли истраживачки тим хоће да докаже аналогију, или да је оповргне. Стога ће се на страницама овог прегледног рада, аутори служити већ објављеним радовима из оба корпуса истраживачких аспирација, с намером да одговоре на питање: да ли пораст броја ирегуларних улазака у Европу утиче на број терористичких акција односно њихов интензитет и број погинулих у тим нападима? Такође, упоредна анализа броја уласка ирегуларних миграната у Европу (Frontex 2024), те броја извршених терористичких акција и броја страдалих у њима (Institute for Economics and Peace 2024) из последње три године, представљаће значајан оквир у разумевању односа ових феномена на европском тлу.

ТЕРОРИЗАМ И МИГРАЦИЈЕ У МЕДИЈСКОМ ПРОСТОРУ

Као једни од најприсутнијих феномена данашњице, тероризам и миграције привлаче, можда, и несразмерну количину пажње када је реч о медијима и њиховом извештавању. И ако би као „олакшавајућу околност“ за медије узели корпоративну утакмицу у којој се по сваку цену боре за тираже и број прегледа на електронским платформама, оно на шта академска заједница мора да реагује јесте честа појава да се и у академском писању често могу видети елементи спектакла, непроверених вести и, у коначном, неквалитетне научне обраде ових феномена.

Стога је важно преиспитати приступе проучавању тероризма, и све секуритизованијих миграција, који (пре)наглашавају њихову комуникативну димензију. Концептуалне празнине у овој области очито доприносе чињеници да је многа литература у

вези са извештавањем о тероризму у масовним медијима често спекулативне природе, где се: „дају опширне изјаве без икаквих научно прихватљивих доказа који би подржали такве аргументе” (Alexander and Picard 1991, 49). Разматрајући досадашња истраживања о односу између медија и тероризма, позивајући се на критички став Џефри Роса (Ross 2007, 215–216), Кристина Аркети истиче да „постоји упадљива сличност међу доступним публикацијама на ову тему, где се покривају многе исте теме и изнова парафразирају већ цитирани чланци из часописа, дајући веома мало нових информација” (Archetti 2013, 33). Наравно, аспирација овог прегледног рада није да донесе коначне закључке о корелативу медија, миграција и тероризма, већ да укаже на све тешкоће које се пред истраживачима налазе, покушавајући да досадашње академске напоре иновира најновијим квантитативним показатељима од значаја за истраживање.

Медији и тероризам

Медијско покривање тероризма је веома неуједначено: неки догађаји, који варирају од јасне везе са тероризмом до извршених терористичких напада, добијају много медијске пажње, док одређени догађаји са јасним везама са тероризмом имају знатно мању медијску покривеност или чак пролазе „испод радара” медијских посленика, све у зависности од варијабли које их прате. Ранија студија која се бавила терористичким нападима у САД од 1980. до 2001. показала је да су они задобијали више пажње уколико су узроковали смртне исходе, ако су авио-компаније биле мета, уколико је терористички акт праћен талачком кризом, или су у организацију укључене домаће терористичке групе (Chermak and Gruenewald 2006). Да ли су ове варијабле издржале „пробу времена” и како ова релација изгледа после највеће вододелнице у поимању и проучавању тероризма – од 11. септембра?¹

У студији, америчког Конзорцијума за проучавање тероризма и одговоре на тероризам (*Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism*), истраживачи су посматрали разлике у медијском извештавању о терористичким догађајима у САД од 2005. до 2017. године (START 2021). Фокусирали су се на три кључне карактеристике: ко је био починилац, шта је мета напада и који је

¹ „Почетак XXI века остаће упамћен као драматична манихејска борба сила цивилизације против опасних сила тероризма” (Stanar 2020, 75).

број погинулих. Они су проценили да су ови фактори примарно утицали на количину извештавања о нападима у америчким медијима.

Графикон 1. Фактори који одређују количину медијске пажње приликом терористичког напада

Извор: Обрада аутора

У ову факторску анализу је, сходно свеprisутнијој виктимизацији следбеника најмлађег монотеизма, додата варијабла у којој је починилац терористичког акта муслиман. Оно што је упадљиво је да су у свим медијским изворима, напади у просеку добијали 357 одсто већу покривеност ако је нападач био муслиман, док је код великих медијских кућа ово је било још израженије – чак 758 процената. Што се тиче локалних медија, заступљеност интереса за овакве садржаје је значајно мања (Kearns *et al.* 2019). Из ове анализе, такође, видимо да је медијска покривеност била

израженија када је починилац ухапшен (делимично зато што је хапшење само по себи догађај о којем се извештава), уколико су мета напада били органи за спровођење закона или влада, те када су напади обележени људским жртвама. Један додатни смртни случај значио је просечно повећање медијског обухвата за 46 одсто (Kearns *et al.* 2019).

Диференцијација догађаја на оне са великом и мањом медијском пажњом је нарочито битна. Истраживања показују да медији играју одлучујућу улогу у промени јавног мњења, перцепцији о важности појединих питања и разговорима о националној политици, што очигледно може имати значајан утицај на формирање ставова о томе како јавност доживљава тероризам, те његове идеологе, инспираторе и протагонисте. Нарочито повећана медијска покривеност у случајевима када је починилац муслиман сведочи о неуравнотеженом прегледу терористичких акција у америчкој јавности. У скупу података на који се ослања ова студија, муслимани су починили 12,5 одсто почињених напада у САД, али су добили скоро половину извештавања о укупном броју догађаја повезаних са тероризмом (Kearns *et al.* 2019). Чињеница да најтежи терористички напади, који узрокују највећи број смртних случајева, свакако привлаче и највише пажње, но то свакако не значи да је само тероризам оно што добија велику медијску пажњу – то су и ретки, али најекстремнији догађаји којих је најлакше да се сетимо, попут најекспанзивније мигрантске кризе из 2015. године (Ritchie and Roser 2019).

Истраживања европске академске јавности такође указују да често упаривање ислама и муслимана, као групе са специфичним негативним атрибутима (као што су насиље или чак тероризам), значајно утиче на негативне ставове конзументата вести према одређеним групама, у овом случају муслиманима резидентима у Европи, али и новопридошлицама који су такође следбеници најмлађег монотеизма (Saleem *et al.* 2017).

Истраживачки тим који је предводио Кристијан Сикорски (*Christian von Sikorski*) са Универзитета у Кајзерслаутерну, анализирао је како су медији приказали муслимане у вези са исламистичким тероризмом у три европске земље (Аустрија, Немачка и Швајцарска) између 2015. и 2017. Испитали су 12 тиражних дневника различитих квалитета (у свакој земљи по два квалитетна и два таблоидна листа) кроз више од 1000 појединачних новинских текстова (Sikorski *et al.* 2018).

Чињеница да је скоро половина прегледаних текстова садржала недиференцирано извештавање о вестима говори сама за себе и показује да су „потрошачи вести” у Аустрији, Немачкој и Швајцарској (нису регистрована значајна одступања) континуирано изложени високим дозама информација које активирају стереотипе. Изложеност вестима које перманентно спајају муслимане са екстремно негативним конотацијама, као што је тероризам, доприноси порасту исламофобије и иде на руку онима који верску конотацију сукоба подижу на ниво цивилизацијских разлика (Subotić 2019, 481). Скоро сваки други текст у њиховом узорку садржавао је барем једну недиференцирану вест која повезује муслимане са тероризмом (Sikorski *et al.* 2022). Апел који су аутори упутили новинарима и новинским удружењима односи се на потребу да се експлицитно раздвоје муслимани (имигранти свих генерација) од исламистичких терориста јер недиференцирано медијско покривање може промовисати исламофобију и негативно утицати на међугрупне односе између муслимана и немуслимана који живе у европским друштвима.

Медији и миграције

Феномен пораста антиимигрантских осећања и одбацивања миграната је веома сложен и често је повезан са представљањем ових људи у медијима. То је нешто што академска истраживања већ дуже време анализирају, уочивши да је представљање ове друштвене групе у медијима махом стереотипно, негативно и манипулативно. Значај који за медијске посленике има феномен миграција поклопио се (не случајно) са општим порастом дискурса виктимизације и одбацивања одређених друштвених група, поларизованим путем друштвених мрежа и уско повезаним са растом антиимигрантске деснице (у неким земљама и доласком на власт отворено антиимиграционих европских партија) где се истичу Вокс (*Vox*), Сантијага Абаскала (*Santiago Abascal*) у Шпанији; Лига (*Lega*), Матеа Салвинија (*Matteo Salvini*) и Браћа Италије (*Fratelli d'Italia*), Ђорџе Мелони (*Giorgia Meloni*) у Италији или Златне зоре (*Λαϊκός Σύνδεσμος*), Никоса Михалолијакоса (*Nikolaos Michaloliakos*) у Грчкој. Истраживање усмерено на медитеранске земље нарочито добија на значају са чињеницом да наведене државе представљају медитеранске „капије” Европе, које су путем три

главне руте у периоду од 2014. године апсорбовале скоро 90 одсто ирегуларних улазака у остале земље Европске уније.²

Истраживачки тим из Опсерваторије за аудиовизуелни садржај (*Observatorio de los Contenidos Audiovisuales*) са Универзитета у Саламанки предводио је конзорцијум заједно са истраживачима са Универзитета у Милану (Италија) и Аристотеловог универзитета у Солуну (Грчка), како би разумели реалност медијског представљања миграције у овим земљама, обрађајући посебну пажњу на говор мржње којима су изложени мигранти и избеглице. Овај пројекат је недавно резултирао књигом под насловом „Мигранти и избеглице у јужној Европи изван вести: фотографије, мржња и перцепција новинара” (Calderón and Veglis 2023). У њему је фокус стављен на три главна питања: фотографије које користе мејнстрим медији када извештавају о миграционим феноменима, присуство расистичког и ксенофобичног говора мржње на Твитеру и Јутјубу и мишљења новинара специјализованих за миграције.

Најпре су идентификована четири доминантна оквира представљања миграната у мејнстрим медијима у јужној Европи: нормализација, виктимизација, друштвени терет и претња. Утврђено је да у „мејнстрим медијима” у медитеранским земљама доминирају они оквири који мигранте приказују као жртве, терет и(ли) претњу. Нарочито је приметно да су негативни оквири (они који приказују мигранте као терет и они који их идентификују као претњу) значајно порасли између 2014. и 2019. године. Иако се истраживачки образац дели на све три земље, грчки медији су ти који чине нешто негативнији приказ миграције кроз њихове медијске оквири (Calderón and Veglis 2023).

Помна анализа медијских садржаја показује да се мржња према мигрантима примарно аргументује кроз њихову повезаност са криминалом, тероризмом и социјалном потрошњом.³ На пример, лажне вести или нетачне вести које објављују (пре него што се та информација провери), да је починилац кривичног дела страног

² „Централномедитеранска рута са главним притиском на обале Италије, западномедитеранска рута усмерена ка обалама Шпаније и источномедитеранска рута са Егејем као 'вратима Европе' за мигранте који долазе с Блиског истока преко Турске. Крак источномедитеранске руте која Грчку спаја са централноевропским земљама, назван је западнобалканска рута, због географског значаја за Србију и остале земље западног Балкана” (Subotić 2022, 180).

³ Фактор мржње у медијском простору се може довести у директну везу са порастом броја деликата који се квалификују као злочини из мржње у анализираним земљама, али и шире у Европи (Rubiera 2023).

порекла, или чланци који указују да је већа вероватноћа да ће мигранти добити више социјалних бенефиција него локални становници. Ови наративи су често поткрепљени непровереним информацијама, које се касније мултипликују у дигиталном простору, подстичући неосноване, али дубоко укоренење страхове. Очито је да екстремистички наративи у медијском простору, директно или индиректно усмерени на мигрантску популацију, могу довести до прихватања и интензивирања таквих ставова у ширем друштвеном дискурсу. Овакви ставови се двојако односе и према доносиоцима одлука – некад је случај да политичари потпадну под медијску пропаганду, а некада је и сами подстичу. Оно што је индикативно је и изражено присуство одређених термина који у новинарским текстовима и извештајима описују мигрантска кретања, попут „ројева”, „поплаве”, „таласа” и слично, те неселективне употребе расистичких и општексенофобичних одредница према овој групи.

У том контексту, забринути су новинари специјализовани за ову област. Они препознају да постоје лоше праксе и ограничења, који онемогућавају објективније, тачније и хуманије медијско покривање миграторних појава. Постоји одређена подела између оних који новинарску праксу стављају изнад свега и оних који бране хуманост и људска права миграната и избеглица као приоритетне вредности. У многим земљама широм света од новинара се тражи да се придржавају етичког кодекса или понашања који треба да регулише професију. У неким од њих постоје и кодекси специфични за тему миграције. Римска новинарска повеља (*Consiglio Nazionale dell'Ordine dei Giornalisti* [CNOG]), један је од примера. Развили су је заједно новинари, организације цивилног друштва и Агенција УН за избеглице. Заснована је на четири кључна принципа: усвајање јасне и прецизне терминологије, коришћење тачних и проверених информација, заштита извора и верификација новинарских конструкција од стране стручњака (WACC 2023).

ДА ЛИ ПОЈАЧАНЕ МИГРАЦИЈЕ ДИРЕКТНО УЗРОКУЈУ ПОВЕЋАН БРОЈ ТЕРОРИСТИЧКИХ НАПАДА – ШТА КАЖУ ЧИЊЕНИЦЕ?

Озбиљно проучавање ирегуларне (недокументоване) имиграције и њеног односа са тероризмом у савременој литератури је обележено двострукошћу делегираних хипотеза, па тако најчешће и резултата до којих се долази.

На основу једног угла посматрања могли бисмо очекивати да ће недокументована имиграција бити повезана са повећаном терористичком активношћу из неколико разлога. Прво, и најдиректније, имигранти без докумената могу повећати број потенцијалних терориста кроз „увоз“ појединаца са терористичким намерама. Тако Ликен (*Leiken*) и Брук (*Brooke*) у својој анализи региструју скоро 400 глобалних дихадистичких терориста у Европи и Северној Америци између 1993. и 2004. године, истичући да већина имиграната нису терористи, али и да су већина терориста имигранти (Leiken and Brooke 2006, 505). Поред тога, Бов (*Bove*) и Бумел (*Böhmelt*) су, на пример, открили да мигранти функционишу као средство за ширење тероризма. Тачније, они сматрају да док укупна имиграција смањује ризик од тероризма, имиграција из земаља са значајном терористичком активношћу повећава ризик од терористичких напада за друштва домаћина (Bove and Böhmelt 2016, 574). На сличан начин, Милтон и колеге су открили да се земље пријема суочавају са већим ризиком од тероризма због токова избеглица (Milton *et al.* 2013).

Такође, имигранти без докумената могу представљати посебну претњу у поређењу са другим врстама миграната, јер нерегулисана и тајна природа неовлашћене миграције може представљати идеалан пут за улазак потенцијалних терориста. Односно, појединци са обимним криминалним историјама или везама са терористичким организацијама имају снажан подстицај да остану неоткривени, па је већа вероватноћа да ће покушати да уђу у земље одредишта користећи незваничне миграционе канале. „Криминални ‘рукопис’ се према законитости о ‘спојеним судовима’ између организованог криминала и потенцијалног тероризма, очитује на примеру спреге кријумчара и исламистичког екстремизма” (Subotić 2024, 53).

Други, и мање директан, механизам је радикализација имиграната када већ дођу у земљу одредишта. Неколико студија сугерише да би неповољни друштвено-политички и економски услови са којима се суочавају имигранти и њихова деца могли да их учине подложнијим радикализацији. Милтон и колеге на пример, тврде да „туробни услови у избегличким камповима и третман избеглица од стране држава домаћина могу допринети радикализацији избеглица” (Milton *et al.* 2013, 629). Поред тога, Пјаца (*Piazza*) је открио да су земље у којима су мањинске групе биле суочене са економском дискриминацијом, као што је неједнак приступ здравственој заштити,

пословима и могућностима образовања, биле у већем ризику од домаћег тероризма (Piazza 2011, 343). Коначно, преглед литературе о цихадистичком тероризму сугерише да је „друштвено-политичко отуђење главни покретач радикализације имиграната и њихове деце” (Wilner and Dubouloz 2020, 35). С обзиром да се имигранти без докумената и њихови потомци суочавају са израженим друштвеним презиром и ограниченим приступом економским и друштвеним ресурсима, то може довести до формирања „нове подкласе” (Massey 2008), што може узроковати и околност у којој су неовлашћени мигранти под повећаним ризиком од радикализације. У вези са радикализацијом већ пристиглих имиграната, неки истраживачи су приметили способност терористичких група да искористе густе имигрантске мреже у земљама домаћинима за ширење радикализације. Како тврде већ помињани Бов и Бумел, „везе међу члановима групе могу потенцијално да буду искоришћене од стране терористичких организација које онда подстичу радикализацију миграната, што у коначном може довести до вишег нивоа тероризма у земљи домаћину” (Bove and Böhmelt 2016, 579). Уважавајући ставове поменутих аутора, постоји довољно разлога који сугеришу да ће ирегуларна имиграција повећати ризик од тероризма.

Са друге стране, у проучавању веза између миграција и тероризма постоји гледиште које сугерише да су недокументована имиграција и тероризам углавном ортогонални. Што се тиче терористичких последица имиграционих токова, Форрестер (*Forrester*) и колеге су испитали 170 земаља током две и по деценије (1990–2015), фокусирајући се на имиграцију из земаља усред оружаних сукоба и земаља са већинским муслиманским становништвом, и нису нашли готово никакав однос између имиграције и тероризма за земље пријема (*Forrester et al.* 2019, 537).

Овај нулти однос може бити посебно релевантан у случају Сједињених Држава, пошто велика већина имиграната без докумената у САД не долази из земаља које представљају значајан „резервоар” терористичких идеја и чињења. Заиста, 71 проценат неовлашћених имиграната у Сједињеним Државама долази из Мексика, Гватемале, Хондураса или Салвадора, од којих се ниједна не сврстава у првих 50 земаља у свету по терористичким активностима (Rosenblum and Ruiz Soto 2015). Према томе, у складу са налазима Бова и Бумела који су установили да је само имиграција из земаља склоних тероризму повезана са повећаном терористичком активношћу, можемо очекивати

да ће недокументовани токови имиграције имати мали утицај на тероризам у САД (Bove and Böhmelt 2016, 581).

Штавише, док су већ помињани Ликен и Брук открили да су већина глобалних цихадистичких терориста имигранти, они такође примећују да је само мали проценат терориста ушао илегално. Само 6 одсто терориста који су извршили нападе у Европи и Северној Америци ушло је илегално, а ниједан терориста није ушао у САД из Мексика. Аутори закључују да „мексичка граница представља мање озбиљну опасност за националну безбедност од канадске границе или, у том случају, ваздушних и морских граница Сједињених Држава” (Leiken and Brooke 2006, 513). Новија биографска анализа скоро 500 цихадистичких терориста у Сједињеним Државама поткрепљује ову тачку, откривајући да се само један проценат односио на ирегуларне имигранте (Bergen *et al.* 2019). Такође, вреди напоменути да искључиви фокус на исламистички финансиран тероризам скреће пажњу са све већег броја терористичких напада мотивисаних крајње десничарском идеологијом која своје изворе „напајања” примарно не везује за ислам (Zapotosky 2019).

Овај „недостатак” терористичких активности дуж границе између САД и Мексика објашњава тривијално мали ризик од смртности који су терористи из корпуса ирегуларних имиграната представљали за САД, последњих деценија. Извештај Института КАТО (*CATO Institute*) из 2019. израчунао је ризик од смрти једног Американца од стране терористе рођеног у иностранству између 1975. и 2017. године, укључујући и смрти које су се догодиле током напада 11. септембра. Утврђено је да је годишња стопа убиства међу терористима рођеним у иностранству 0,026 на 100.000 (Nowrasteh 2019). Другим речима, годишња шанса да Американац буде убијен у „убичајеном” кривичном убиству била је 264 пута већа у истом периоду. Што се конкретно тиче имиграната без докумената, извештај је открио да је годишња шанса да је Американац убијен или повређен од стране недокументованог имигрантског терористе равна нули. Узети заједно, ови налази одбацују тезу да је недокументована имиграција била повезана са порастом тероризма у Сједињеним Државама.

Што се тиче најновијих података, посматрано у односу на број погинулих у терористичким нападима широм света, година за нама сведочи о расту опасности од тероризма. Током 2023. године, број смртних случајева од тероризма порастао је за 22 процента (8.352 смртна случаја), што је највиши ниво од 2017. године. Чак и ако изузмемо најинтензивнији терористички напад Хамаса од 7.

октобра 2023. године, смртни случајеви би и даље били у порасту за пет одсто (Institute for Economics and Peace 2024).

Иако је Израел претрпео највећи терористички напад 2023. године, то није била земља која је највише погођена тероризмом. Буркина Фасо је сада прва на глобалној листи земаља највише погођених тероризмом, што је уједно и први пут да је нека земља осим Авганистана или Ирака на врху индекса. Скоро 2.000 људи је убијено у терористичким нападима у Буркини Фасо у 258 инцидената, што чини скоро четвртину свих смртних случајева узрокованих тероризмом у свету (Institute for Economics and Peace 2024). Подаци везани за регионе указују да је „Сахел и даље најугроженији регион у коме се догоди 43 одсто смртних случајева тероризма у свету” (Ђоџић 2024, 41).

Насилни сукоби и даље су главни покретач тероризма, са преко 90 одсто напада и 98 одсто смртних случајева од тероризма у 2023. години у земљама у сукобу, што донекле релативизује често помињану синтагму да се „терористички акт у најкраћем може окарактерисати као мирнодопски еквивалент ратном злочину” (van Zuijdewijn 2015, 213). Све израженији дискурс у којем је број терористичких напада у директној корелацији са земљама директно укљученим у сукобе, потврђује и чињеница да је свих десет земаља које су највише погођене тероризмом 2022. године, такође било укључено у оружани сукоб. Интензитет тероризма у сукобима је такође много већи него у неконфликтним земљама, са просеком од 2,7 смртних случајева по нападу у поређењу са 0,48 погинулих (Institute for Economics and Peace 2024).

Истовремено, што је и од највећег значаја за ово истраживање, терористичко испољавање на Западу пало је на најнижи ниво у последњих 15 година. У западним земљама је током 2023. године забележено 20 напада, што је пад од 55 одсто у односу на претходну годину и може се узети као трендовска закономерност још од 2017. године. Оно што је још уочљивије, с обзиром да се у овом раду покушава утврдити корелација између скокова у броју ирегуларних миграната у Европи са евентуалним растом броја терористичких акција, је да се 16 од тих напада догодило у Сједињеним Државама. Дакле, а да на Европу отпада „само” 4 напада и то са једним смртним исходом у Белгији (Institute for Economics and Peace 2024).

Такође, укупан број смртних случајева од тероризма на Западу је већ трећу годину у опадању. Што се тиче података за 2023. годину, овај пад износи 22 одсто у односу на претходну годину (укупно 21

смртни случај током 2023. године). На Западу је опао и број политички и верски мотивисаних напада. Од седам напада забележених у САД 2023. године, пет је било повезано са појединцима са екстремно десничарским симпатијама или везама.

Уколико бисмо бројеве терористичких напада (и жртава које су произвели у Европи у последње три године), суочили са бројем ирегуларних улазака у Европу, закључићемо да повећани миграторни притисак ка земљама Европске уније, не прати еквивалентан скок „терористичке остварености” на овом подручју – напротив. Подаци о броју ирегуларних улазака у Европу, бележе сталан раст од 2020. године, са највећим резултатом из 2023. године, када је чак 380.000 људи ирегуларно ушло у земље Уније (Frontex 2024). Наравно, изнети показатељи из анализираних година ни на који начин не могу гарантовати да ће се овај тренд наставити, но свакако да показују важност деликатног приступа овим феноменима који нису на искључивој линији – „порастом миграција расте тероризам” или „порастом миграција се смањује опасност од тероризма”.

ЗАКЉУЧАК

Теме попут тероризма и неконтролисаних миграција су већ деценијама високо позициониране на листи оних тема које пуне новинске чланке и повећавају број прегледа на порталима и друштвеним мрежама. Истовремено њихова медијска обрада обилује елементима катастрофичности и спектакла, чинећи да се и део академске заједнице приклања површним и недокументованим анализама ових појава и процеса повезаних са њима. Овај рад представља скроман прилог, мање дефинитивној истини а више правцу у којем би требало анализирати ове актуелне и, по медијима, изузетно комплементарне феномене.

Како терористички напади утичу на ставове о мигрантима? Очигледно је да утицај напада зависи од локације пријема вести о тероризму, што указује о просторној условљености. У случају да терористички напади утичу на ставове грађана о миграцији кроз осећај непосредне опасности и страха, онда би близина терористичког напада била главни условљавајући фактор. Са друге стране, локални миграцијски контекст примаоца вести може такође условити значајан ефекат. У хомогеним друштвима са мало имиграционог искуства, грађани су склонији дискурсима

који повезују миграцију са тероризмом и стога су ова друштва подложнија примени негативног става. Изван ове просторне варијабле, што је документовано у истраживању, чињеница да је починилац терористичког акта муслиман вишеструко мултипликује вест о самом догађају, што генерише даље предрасуде о следбеницима најмлађег монотеизма. Иначе, на овом таласу је супротстављање миграционим процесима од стране десних популиста у Европи најчешће довођено у везу са заштитом од исламизације Европе (Subotić and Mitrović 2023, 123).

И када говоримо о почетку мигрантског таласа према Европи (који је свакако корелирао са бројним терористичким акцијама на европском тлу) и о последњих неколико година (када се појачан мигрантски прилив дешава упоредо са значајним смањењем броја терористичких акција и последица које оне производе), морамо да будемо свесни статистичког ризика. Бројније мигрантске руте свакако имплицирају веће шансе да се терористи могу сакрити међу њима или придружити цихадистичком тероризму у каснијој фази. Али упркос овој корелацији, не постоји очигледна узрочна веза. Избор да неки човек постане терориста није примарно одређен припадношћу мигрантској популацији, већ је под утицајем низа фактора као што су индивидуална искуства, услови живота у тренутку доласка, те добровољни или недобровољни контакти са шире криминалним или исламистичким мрежама.

Не постоји јасно изражена или барем документована анализа која указује на закономерну повезаност између хипотезе да „тероризам узрокује миграције” и оне према којој „миграције узрокују тероризам”. Наиме, у првом случају је корелативни елемент извесно јасан и наглашен. Бројна деловања терористичке организације која је тада била у зениту снаге – Исламске државе, су без икакве дилеме допринела обиму и интензитету снажног миграторног притиска ка Европи. Такође, интензитет терористичких активности и број смртних случајева од тероризма на тлу Европе (превасходно у Француској) из мигрантски најекспанзивније 2015. године, показује високе бројеве. Ипак, не може се извести закључак да је пораст броја ирегуларних улазака од чак 80 одсто у односу на просек из периода од 2010. до 2014. године, повећао број напада и(ли) смртних случајева од тероризма у Европи за тако висок проценат. Најновији укштени подаци из већ четврте године, са повећаним мигрантским притиском ка Европи, са реализованим или запређеним делима

тероризма, говоре управо супротно. Просечно годишње повећање броја ирегуларних миграната у Европу, од 2021. године, износи близу 33 одсто, док је истовремено број терористичких активности мањи за скоро 35 процената.

Нема дилеме да имиграција „доприноси” ширењу тероризма из једне земље у другу, али је мало вероватно да ће имиграција сама по себи бити директан узрок тероризма. Такође, за сада нема емпиријских доказа да су ирегуларни (имигранти прве генерације) склонији да постану терористи, уз ограду да миграциони токови из земаља у којима је тероризам фреквентнија појава, свакако имају значајнији утицај на нападе у земљама одредишта.

У коначном, сви наведени резултати сугеришу да упркос обимним политичким и медијским сугерисањима о супротном, неовлашћена имиграција није била централни покретач терористичких активности последњих деценија.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Alexander, Yonah, and Robert G. Picard. 1991. *In the Camera's Eye: News Coverage of Terrorist Events*. Washington: Brassey's.
- Archetti, Cristina. 2013. "Terrorism, Communication, and the Media." In *Understanding Terrorism in the Age of Global Media*, eds. Caroline Kennedy-Pipe, Simon Mabon and Gordon Clubb, 32–59. London: Palgrave Macmillan.
- Bergen, Peter, Albert Ford, Alyssa Sims, and David Sterman [Bergen *et al.*]. 2019. *Terrorism in America After 9/11*. Washington: New America.
- Bove, Vincenzo, and Tobias Böhmelt. 2016. "Does Immigration Induce Terrorism?" *The Journal of Politics* 78 (2): 572–588. DOI: 10.1086/684679.
- Calderón, Carlos Arcila, and Andreas Veglis (eds). 2023. *Migrants and refugees in Southern Europe beyond the news stories - photographs, hate, and journalists' perceptions*. Lanham, Maryland: Lexington Books.
- Chermak S. M., and J. Gruenewald. 2006. "The media's coverage of domestic terrorism." *Justice Quarterly* 23 (4): 428–461. DOI: 10.1080/07418820600985305.
- Cacciatore, Michael, Dietram A. Scheufele, and Shanto Iyengar. 2016. "The end of framing as we know it... and the future of media

- effects.” *Mass communication and society* 19 (1): 7–23. DOI: 10.1080/15205436.2015.1068811.
- Đorić, Marija. 2024. „Istraživanje korelacije mentalnih poremećaja i terorizma.” *Srpska politička misao* 58 (3): 39–58. DOI: 10.5937/spm85-50255.
- Forrester, Andrew C., Benjamin Powell, Alex Nowrasteh, and Michelangelo Landgrave [Forrester *et al.*]. 2019. “Do Immigrants Import Terrorism?” *Journal of Economic Behavior & Organization* 166: 529–543. DOI: 10.1016/j.jebo.2019.07.019.
- Finegan, Daniel. 2015. “The Pitfalls of Journalism: Why bias and selective reporting are hurting journalism.” *The Waltonian*. Last accessed 10 September 2024. <https://waltonian.eastern.edu/opinions/the-pitfalls-of-journalism-why-bias-and-selective-reporting-are-hurting-journalism/>
- Frontex. 2024. “Significant rise in irregular border crossings in 2023, highest since 2016.” *Frontex*. Last accessed 10 September 2024. <https://www.frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/significant-rise-in-irregular-border-crossings-in-2023-highest-since-2016-C0gGpm>
- Institute for Economics and Peace. 2024. “Global terrorism index 2024.” *Reliefweb*. Last accessed 10 September 2024. <https://reliefweb.int/report/world/global-terrorism-index-2024>.
- Kearns, Erin M., Allison E. Betus, and Anthony F. Lemieux [Kearns *et al.*]. 2019. “Why do some terrorist attacks receive more media attention than others?” *Justice Quarterly* 36 (6): 985–1022. DOI: 10.1080/07418825.2018.1524507.
- Leiken, Robert, and Steven Brooke. 2006. “The Quantitative Analysis of Terrorism and Immigration: An Initial Exploration.” *Terrorism and Political Violence* 18 (4): 503–521. DOI: 10.1080/09546550600880294.
- Massey, Douglas S. 2008. *Categorically Unequal: The American Stratification System*. New York: Russell Sage Foundation.
- Milton, Daniel, Megan Spencer, and Michael Findley [Milton *et al.*]. 2013. “Radicalism of the Hopeless: Refugee Flows and Transnational Terrorism.” *International Interactions* 39 (5): 621–645. DOI: 10.1080/03050629.2013.834256.
- Nowrasteh, Alex. 2019. “Terrorists by Immigration Status and Nationality: A Risk Analysis, 1975–2017.” *Cato Institute Policy Analysis* 866: 1–68.

- Piazza, James A. 2011. "Poverty, Minority Economic Discrimination, and Domestic Terrorism." *Journal of Peace Research* 48 (3): 339–53. DOI: 10.1177/0022343310397404.
- Ritchie, Hannah, and Max Roser. 2019. "Why do some terrorist attacks receive more media attention than others?" *Our World In Data*. Last accessed 10 September 2024. <https://ourworldindata.org/why-do-some-terrorist-attacks-receive-more-media-attention-than-others>.
- Rosenblum, Marc R., and Ariel G. Ruiz Soto. 2015. *An Analysis of Unauthorized Immigrants in the United States by Country and Region of Birth*. Washington: Migration Policy Institute.
- Ross, Jeffrey. 2007. "Deconstructing the Terrorism News Media Relationship." *Crime, Media, Culture* 3 (2): 215–225. DOI: 10.1177/1741659007078555.
- Rubiera, Claudia Lorenzo. 2023. "Criminals, terrorists and freeloaders: how migrants are portrayed in the European media." *The Conversation*. Last accessed 10 September 2024. <https://theconversation.com/criminals-terrorists-and-freeloaders-how-migrants-are-portrayed-in-the-european-media-208524>
- Saleem, Muniba, Sara Prot, Craig A. Anderson, and Anthony F. Lemieux [Saleem *et al.*]. 2017. "Exposure to Muslims in media and support for public policies harming Muslims." *Communication Research* 44 (6): 841–869. DOI: 10.1177/0093650215619214.
- Sikorski, Christian, Jörg Matthes, and Desirée Schmuck [Sikorski *et al.*]. 2018. "The Islamic State in the news: Journalistic differentiation of Islamist terrorism from Islam, terror news proximity, and Islamophobic attitudes." *Communication Research* 48 (2): 203–232. DOI: 10.1177/0093650218803276.
- Sikorski, Christian, Desirée Schmuck, Jörg Matthes, Claudia Klobasa, Helena Knupfer, and Melanie Saumer [Sikorski *et al.*]. 2022. "Do journalists differentiate between Muslims and Islamist terrorists? A content analysis of terrorism news coverage." *Journalism* 23 (6): 1171–1193. DOI: 10.1177/1464884921990223.
- START. 2021. *Global Terrorism Database*. Maryland: University of Maryland.
- Stanar, Dragan. 2020. „Vojska i terorizam: alternativna perspektiva opravdanosti upotrebe oružanih snaga protiv terorizma." *Politička revija* 65 (3): 73–93. DOI: 10.22182/pr.6532020.4.
- Semakula, Daniel, Allen Nsangi, Andrew Oxman, and Nelson Sewankambo [Semakula *et al.*]. 2015. "Priority setting for resources to improve

- the understanding of information about claims of treatment effects in the mass media.” *Journal of Evidence-Based Medicine* 8 (2): 84–90. DOI: 10.1111/jebm.12153
- Subotić, Milovan. 2019. „Religija i rat – povratak otpisanog.” *Međunarodni problemi* 71 (4): 476–497. DOI: 10.2298/MEDJP1904476S.
- Subotić, Milovan. 2022. *Migracije i ekstremizam*. Beograd: Medija centar Odbrana.
- Subotić, Milovan. 2024. „Iregularne migracije kao izazov regionalnoj i nacionalnoj bezbednosti.” *Politika nacionalne bezbednosti* 26 (1): 45–68. DOI: 10.5937/pnb26-49872.
- Subotić, Milovan, and Miroslav Mitrović. 2023. “European Security and The Migrant Crisis.” In *Strategic Intersections – The New Architecture of International Security*, eds. Milovan Subotić and Serban Cioculescu, 114–128. Belgrade: Strategic Research Institute, Bucharest: Institute for Political Studies of Defense and Military History.
- van Zuijdewijn, Jeanine de Roy. 2015. “Peace, Terrorism, Armed Conflict and War Crimes.” *Security and Human Rights*. 26 (2–4): 207–223.
- WACC. 2023. “Background: Why accurate media coverage of migration is important.” *Waccglobal*. Last accessed 10 September 2024. <https://waccglobal.org/background-why-accurate-media-coverage-of-migration-is-important/>
- Wilner, Alex S., and Claire-Jehanne Dubouloz. 2010. “Homegrown Terrorism and Transformative Learning: An Interdisciplinary Approach to Understanding Radicalization.” *Global Change, Peace & Security* 22 (1): 33–51. DOI: 10.1080/14781150903487956.
- Zapotosky, Matt. 2019. “Wray Says FBI Has Recorded about 100 Domestic Terrorism Arrests in Fiscal 2019 and Many Investigations Involve White Supremacy.” *Washington Post*. Last accessed 10 September 2024. https://www.washingtonpost.com/national-security/wray-says-fbi-has-recorded-about-100-domestic-terrorism-arrests-in-fiscal-2019-and-most-investigations-involve-white-supremacy/2019/07/23/600d49a6-acal-11e9-bc5c-e73b603e7f38_story.html

Milovan Subotić*

Strategic Research Institute, Belgrade

Marina Mitrevska**

Institute for Security, Defence and Peace, Skopje

MEDIA, MIGRATION AND TERRORISM – SOME CORRELATIONS***

Resume

Topics such as terrorism and uncontrolled migration have been prominent on the agenda for decades, frequently filling newspaper articles and boosting viewership on online platforms and social media. At the same time, media coverage of these issues is often saturated with elements of catastrophe and spectacle, leading even some within the academic community to adopt superficial and poorly documented analyses of these phenomena and their associated processes. This paper offers a modest contribution, not as a definitive truth but rather as a direction for analyzing these current and, according to the media, highly interconnected phenomena. How do terrorist attacks influence attitudes toward migrants? Such attacks' impact depends on the news reception's geographical location, indicating spatial conditioning. If terrorist attacks shape citizens' views on migration through a sense of immediate danger and fear, then proximity to the attack would be the primary conditioning factor. On the other hand, the local migration context of the news recipient can also significantly influence the effect. In homogeneous societies with little experience of immigration, citizens are more inclined to adopt discourses that link migration with terrorism, making these societies more susceptible to the adoption of negative attitudes. Beyond this spatial variable, as documented in research, the fact that the perpetrator of a terrorist act is Muslim significantly amplifies the news of the event itself, further generating prejudices against followers of the youngest monotheistic religion. Moreover, this wave of opposition to migration processes by right-wing populists in Europe is often associated with protecting against the Islamization of Europe. When discussing the onset of the migrant wave

* E-mail: milovan.subotic@mod.gov.rs; ORCID: 0000-0001-8729-5742

** E-mail: marina@fzf.ukim.edu.mk; ORCID: 0000-0003-2107-5901

*** The paper was created as part of the Ministry of Defense project: "Security Challenges of the Western Balkan Countries in the European Security Paradigm", No. ISI/DH1/24-25, which the research team of the Strategic Research Institute and external collaborators is implementing in the period 2024-2025.

toward Europe (which indeed correlated with numerous terrorist actions on European soil) and the last few years, during which there has been an increased influx of migrants alongside a significant reduction in the number of terrorist actions and their consequences, we must be aware of the statistical risk. More frequent migrant routes inevitably imply a greater likelihood that terrorists might infiltrate these groups or later join jihadist terrorism. However, there is no clear causal link despite this widely inferred correlation. More specifically, no clearly articulated or at least documented analysis indicates a consistent connection between the hypothesis that “terrorism causes migration” and the one suggesting that “migration causes terrorism.” In the first case, the correlative element is certain and distinctly emphasized. The numerous actions of the terrorist organization that was at the peak of its power at the time – ISIS – undoubtedly contributed to the scale and intensity of the intense migratory pressure toward Europe. Additionally, the intensity of terrorist activities and the number of fatalities due to terrorism on European soil (primarily in France) during the most migration-intensive year, 2015, were notably high. However, it cannot be concluded that the increase in the number of irregular entries by as much as 80% compared to the average from the period of 2010 to 2014 led to the rise in terrorist attacks and/or fatalities in Europe by a similar percentage. The most recent cross-referenced data from the fourth consecutive year of increased migratory pressure toward Europe, combined with the occurrence or threat of terrorist acts, indicates quite the opposite. The average annual increase in the number of irregular migrants to Europe since 2021 is approximately 33%, while the number of terrorist activities has simultaneously decreased by nearly 35%. There is no doubt that immigration “contributes” to the spread of terrorism from one country to another. Still, it is unlikely that immigration alone would be a direct cause of terrorism. Furthermore, there is currently no empirical evidence to suggest that irregular immigrants (first-generation immigrants) are more prone to becoming terrorists. However, it must be noted that migration flows from countries where terrorism is more frequent do have a more significant impact on attacks in destination countries. Ultimately, all the findings suggest that, despite extensive political and media claims to the contrary, unauthorized immigration has not been a central driver of terrorist activities in recent decades.

Keywords: terrorism, migration, media, reporting, radicalization, correlation

* Овај рад је примљен 17. септембра 2024. године и прихваћен за онлајн публикацију и објављен електронски 16. јануара 2025. године. Прихваћен је за штампу на састанку редакције 14. априла 2025. године.